

การตีความของศาลปกครองกลาง
ตามคำสั่งมหาเถรสมาคมกับหลักเสรีภาพการศึกษาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ
INTERPRETATION OF THE CENTRAL ADMINISTRATIVE COURT
ACCORDING TO THE ORDER OF THE SUPREME SANGHA ASSOCIATION
WITH THE PRINCIPLE OF FREEDOM OF EDUCATION
UNDER THE CONSTITUTIONAL LAW

สิทธิ์เทพ พันธภา¹, นิวัต วุฒิ²

Sithep Puntapa¹, Niwat Wutti²

(Received: March 16, 2022 ; Revised : March 23, 2022 ; Accepted : March 28, 2022)

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงสองประเด็นสำคัญในสิทธิเสรีภาพด้านการศึกษาของภิกษุ สามเณรคือ ประเด็นที่ 1 คำพิพากษาของ ศาลปกครองกลางที่ 349/2556 โดยอาศัยคำสั่งของมหาเถรสมาคม กรณีห้ามภิกษุสามเณรศึกษาต่อในระดับเนติบัณฑิตไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ผลการวิจัย พบว่า รัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ผ่านมาของประเทศไทยกำหนดให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพทางการศึกษาโดยเท่าเทียมกัน การจำกัดเสรีภาพทางการศึกษาย่อมมีอาจรกระทำได้ ดังนั้น คำพิพากษาของศาลปกครองกลางที่อ้างถึงคำสั่งมหาเถรสมาคมที่ขาดความชัดเจนจึงเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพด้านการศึกษาของภิกษุ สามเณร ที่ถือเป็นบุคคลในสังคม ไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญก่อให้เกิดผลกระทบด้านความไม่เสมอภาคทางการศึกษา ประเด็นที่ 2 การตีความตามคำพิพากษาของศาลปกครองกลางที่ 349/2556 ไม่เป็นไปตามหลักเสรีภาพทางการศึกษา และไม่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คลาดเคลื่อนไม่สอดคล้องกับแนวทางการศึกษาในยุคปัจจุบัน โดยข้อกำหนดกล่าวถึง การห้ามภิกษุสามเณรเรียนวิชาชีพอ่างคฤหัสถ์ในโรงเรียนหรือสถานที่ต่างๆปะปนกับคฤหัสถ์ชายหญิงประกอบกับข้อหาหรือของเนติบัณฑิตสภาถึงกรมการศาสนา ขาดเหตุผลที่เหมาะสม ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในระบบการศึกษาซึ่งในปัจจุบันภิกษุสามเณรสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่มีการเรียนปะปนชายหญิงได้ในหลายสถาบัน สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของภิกษุสามเณรที่ศึกษาต่อหลักสูตร

¹ อาจารย์ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก

Instructor of Law Branch, Faculty of Law, Southeast Bangkok College. e-mail : sitheppuntapa@gmail.com

² สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก

Instructor of Law Branch, Faculty of Law, Southeast Bangkok College. e-mail : niwat@southeast.ac.th

นิติศาสตร์ ในสถาบันระดับอุดมศึกษา เห็นได้ว่าการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อเปิดโอกาสให้ภิกษุสามเณรสามารถศึกษาระดับอุดมศึกษาแตกต่างจากในอดีตที่ผ่านมาซึ่งติดในข้อจำกัดด้านความเหมาะสมทางขนบธรรมเนียมประเพณี ดังนั้นคำพิพากษาของศาลปกครองกลางจึงเป็นคำสั่งที่ขัดต่อเสรีภาพการศึกษา มีข้อเสนอแนะจากการวิจัยว่า ควรมีการแก้ไขคำสั่งของมหาเถรสมาคมเพื่อให้เกิดความทันสมัยต่อโลกยุคปัจจุบันและให้สอดคล้องกับหลักรัฐธรรมนูญ ในเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคทางการศึกษาควรให้พระภิกษุสามเณรสามารถเข้าศึกษาในสำนักอบรมภิกษุสามเณรในสถานศึกษาได้เช่นเดียวกับการศึกษาในระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอกต่อไป

คำสำคัญ : ข้อจำกัด, ภิกษุและสามเณร , หลักสูตฺรนิติศาสตร์

Abstract

This research was a qualitative research, which aimed to collect the two significant points of the rights and freedom of education of monks and novices. The first point, Judgment of the Central administrative court No. 349/2013 by order of the Sangha Supreme Council of Thailand in case of the novices and monks were prohibited in further studies at the barrister level was not in accordance with the Constitution. The results of the research revealed that all the previous constitutions of Thailand stipulated that all people had equal rights and freedoms in education and the restrictions on the freedom of education should not be done. Therefore, the judgment of the Central administrative court referring to the order of the Sangha supreme council of Thailand limited the rights and freedom of education of monks and novices who were considered as individuals in society and inconsistent with the provisions of the Constitution, causing inequality in education. The second point, interpretation of the judgment of the Central administrative court No. 349/2013 was not in accordance with the principles of freedom of education and inconsistent with the National Education Act B.E. 2542 that inconsistent with the present educational guidelines. The determining that forbidding monks and novices to study professionally in schools or places mixed with male and female clergy and the discussion of the Thai bar under the royal patronage to the department of religious affairs lack of proper reason and inconsistent with reality in the education system. At present, monks and novices could study at the higher education level with mixed classes of men and women in many institutions that corresponding to interviews with

monks and novices studying law courses in many higher education institutions, it could be seen that the promotion and support to allow monks and novices to study at the higher education level now, unlike in the past, which was trapped in restrictions on the suitability of traditions, therefore, this judgment of the Central administrative court about the order was against the freedom of education. The researcher suggested that the order of the Sangha supreme council of Thailand should have been amended to modernize the present world to be consistent with the constitutional principles on rights, liberties and equality in education and the monks and novices should be able to study in Institute of Legal Education of the Thai Bar as well as study at the Master's degree or Ph.D.

Keywords : Restrictions, Monks and novices, Law course

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย บัญญัติไว้ว่า นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำกรนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือ เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น (มาตรา 25) ทั้งนี้การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีรัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุมเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง (มาตรา 26)

หลักข้อห้ามในการเลือกปฏิบัติ การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้รวมถึงมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้

เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครอง หรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (มาตรา 27)

หลักนิติธรรม ตามที่ปรากฏในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 26 ได้บัญญัติคำว่าหลักนิติธรรม ซึ่งหมายถึงกฎหมายที่จะทำให้หลักนิติธรรมปรากฏเป็นจริงได้ต้องมีลักษณะประกอบด้วยกฎหมายต้องบังคับเป็นการทั่วไป ต้องได้รับการประกาศใช้ อย่างเปิดเผย ต้องไม่มีผลบังคับย้อนหลัง ต้องได้รับการตราขึ้นโดยมีข้อความที่ชัดเจน ต้องไม่มี ข้อความที่ขัดแย้งกันเอง ต้องไม่เรียกร้องให้บุคคลปฏิบัติในสิ่งที่ไม่อาจเป็นไปได้ ต้องมีความมั่นคงตาม สมควรแต่ก็จะต้องเปิดโอกาสให้แก่ให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ และได้รับการ ประกาศใช้แล้วจะต้องได้รับการบังคับให้สอดคล้องต้องกัน กล่าวคือต้องบังคับการให้เป็นไปตาม เนื้อหาของกฎหมายที่ได้ประกาศใช้แล้ว (ญานวัฒน์ พลอยเทศ, 2563)

หลักสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ด้านการศึกษา เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่ บุคคลในอันที่จะกระทำการใดหรือเรียกร้องให้บุคคลอื่นหรือหลายคนกระทำการหรืองดเว้นการ กระทำการบางอย่างเพื่อเกิดประโยชน์แก่ตน (บรรเจิด สิงคนติ, 2562) ในเรื่องของการศึกษาถือเป็น สิทธิของบุคคลที่จะทำการศึกษาค้นคว้าความรู้เพื่อเพิ่มเติมความสามารถ หรือเพื่อพัฒนาตนเองให้มีความ เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆมากยิ่งขึ้นไป โดยไม่ได้ละเมิดสิทธิหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น สิทธิควบคู่กับเสรีภาพ หมายถึง บุคคลมีอำนาจที่จะกำหนดตัวเองได้ตามปรารถนา จึงเป็นอำนาจที่มี อยู่เหนือตนเอง ส่วนหลักความเสมอภาคทางการศึกษา ปัจจุบันแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องของความ เสมอภาค (Equality) และ ไม่เสมอภาค (In Equality) เป็นแนวความคิดที่มีความสำคัญทางสังคม แนวความคิดนี้ในเรื่องของการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญ ความเสมอภาคที่จะได้รับการปฏิบัติ อย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นพลเมืองของรัฐเดียวกัน (Equality of Citizenship) ความเสมอภาค ทางโอกาส (Equality of Opportunity) ที่จะได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน ความเสมอ ภากระหว่างบุคคล (Equality of Persons) เช่นในเรื่องสถานะของบุคคลเชื้อชาติ ภาษา เป็นต้น เรื่องหลักความเสมอภาคอาจพิจารณาได้จากนโยบายของรัฐบาล ในการบัญญัติกฎหมายยังคงมุ่งเน้น ในเรื่องของความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ บุคคลทุกคนควรที่จะได้รับการศึกษาขั้น พื้นฐาน บุคคลทุกคนมีทางเลือกที่จะศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมให้มากที่สุดเพื่อเป็นการพัฒนาตนเอง ไม่ ควรมีข้อจำกัดใดๆ (พระครูปลัดสามารถรัตนพลเสน, 2554)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดการศึกษามีสองระดับ คือ การศึกษา ขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งแบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับ ปริญญา หมายถึง การศึกษาที่สูงขึ้นจากระดับมัธยมศึกษา เป็นการเรียนขั้นสูงสุดให้ความสำคัญแก่ การศึกษาเพื่อยกระดับความสำคัญของการวิจัยค้นคว้า การสร้างองค์ความรู้ในระดับปริญญาโทและ ปริญญาเอก โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 19 กำหนดไว้ว่า “การจัดการ ศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้จัดในมหาวิทยาลัย วิทยาลัย หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ทั้งนี้ให้

เป็นไปตามกฎหมายเกี่ยวกับสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษานั้นๆ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง”

การจัดการศึกษาให้กับพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันที่เป็นระบบของพระสงฆ์โดยเฉพาะมีคณะสงฆ์เป็นผู้จัด ดำเนินการอิสระจากระบบของภาครัฐ คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ประกอบด้วยนักธรรมชั้นตรีนักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอกเป็นหลักสูตรสำหรับภิกษุสามเณรโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นการจัดขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา นอกจากนี้ใน ส่วนของการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่อยู่ในระบบของรัฐที่คณะสงฆ์รับเข้าเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย การศึกษาที่ ภาครัฐจัดให้มีขึ้นแก่พระภิกษุ ได้แก่ การศึกษาผู้ใหญ่สำหรับภิกษุสามเณร การศึกษาในรูปแบบที่มีความอิสระต่างหากจากระบบคณะสงฆ์และระบบของรัฐ การจัดการศึกษาให้กับภิกษุสามเณรไทยในปัจจุบัน ส่งผลถึงแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อประกอบ “วิชาชีพ” องค์ประกอบของความเป็นวิชาชีพต้องประกอบด้วยลักษณะอย่างน้อย 3 ลักษณะด้วยกัน ได้แก่ เป็นอาชีพการงานที่อุทิศตนทำไปตลอดชีวิตการทำงานที่ทำนั้นต้องได้รับการอบรมสั่งสอนเป็นวิชาชีพขั้นสูงในลักษณะที่มีการอบรมกันหลายปี และผู้ทำงานประเภทนั้นๆจะต้องมีความสำนึก มีจรรยาบรรณ เกียรติยศและศักดิ์ศรี ในการประกอบวิชาชีพ (คำอธิบายข้อบังคับของสภาวิชาชีพ, 2561)

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาของภิกษุสามเณรในต่างประเทศมีมาตรการทางกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการคุ้มครองบุคคลให้ได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่อยู่ในสถานะใด เป็นบุคคลธรรมดาหรือเป็นนักบวชก็ต้องมีสิทธิเท่าเทียมกัน ข้อจำกัดทางการศึกษา คือ ข้อยกเว้นเท่านั้น (พระครูปลัดสามารัตน์พลเสน, 2554)

1. ประเทศอินเดีย การศึกษากฎหมายอยู่ภายใต้การควบคุมของ Bar Council of India ซึ่งเป็นหน่วยงานตามกฎหมายที่จัดตั้งขึ้นภายใต้ มาตรา 4 ของ Advocates Act 1961 สถาบันใดๆที่ให้การศึกษาด้านกฎหมายในอินเดียจะต้องได้รับการอนุมัติจาก Bar Council of India ในประเทศอินเดียการศึกษาด้านกฎหมายโดยพื้นฐานจะเปิดสอนในระดับบัณฑิตศึกษาสามปี ปริญญาตามกฎหมายในประเทศอินเดียได้รับการรับรองตามพระราชบัญญัติผู้ให้การสนับสนุน พ.ศ. 2504 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ผ่านรัฐสภาด้านการศึกษากฎหมายและระเบียบปฏิบัติของวิชาชีพทางกฎหมาย ซึ่งมีสภานิติบัญญัติสภาแห่งอินเดียเป็นหน่วยงานกำกับดูแล มีอำนาจสูงสุดในการควบคุมวิชาชีพกฎหมายในประเทศอินเดีย แม้ประเทศอินเดียจะเป็นประเทศที่เคร่งกับเรื่องของศาสนาเป็นอย่างมาก แต่ในเรื่องของการศึกษานักบวชในประเทศอินเดียก็มีสิทธิเสรีภาพที่จะทำการศึกษาได้ซึ่งรวมถึงการศึกษาวิชา กฎหมาย (The Bar Council of India, 1975)

2. ประเทศญี่ปุ่น ระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นและปรัชญาการจัดการศึกษาของญี่ปุ่น คือการศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างคนให้เป็นตัวเอง ห่างจากอำนาจการโฆษณาชวนเชื่อ รัก

ความเสมอภาค อีสรภาพและสันติ ซึ่งมีปรากฏในกฎหมายการศึกษาของญี่ปุ่น พ.ศ.2490 (The Fundamental Law of Education) โดยบัญญัติไว้ว่า ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาตามอัตภาพของตนเท่าเทียมกันทุกคน ประการสำคัญระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นยึดหลักความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ให้โอกาสได้รับการศึกษาตามอัตภาพของตน โดยแบ่งตามเชื้อชาติ ศาสนา เพศ ฐานะทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจและพื้นเพของครอบครัว

ทฤษฎีความต้องการของภิกษุ สามเณรต่อการศึกษาอาศัยแนวคิดทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ และ เครปส์ (Krebs) คือ แต่ละขั้นตอนของความต้องการจะต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิตของบุคคลและมีอยู่ตลอดไปรวมทั้งบุคคลจะต้องได้รับการตอบสนองในขั้นนั้นหรือขั้นต่ำกว่าเสียก่อน จึงจะเกิดความต้องการในขั้นสูงขึ้นไป และบุคคลอาจจะไม่เกิดความต้องการครบทั้งห้าขั้นทุกคน ในทำนองเดียวกันกับ มัลคัม โนลส์ (Malcolm Knowles) สรุปว่าความต้องการทางการศึกษา คือ สิ่งที่บุคคลควรจะเรียนรู้เพื่อ พัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาหน่วยงาน หรือเพื่อพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น ความต้องการทางการศึกษา เป็นช่องว่างระหว่างระดับสมรรถภาพในปัจจุบันของบุคคลและระดับสมรรถภาพที่คาดหวังในระดับที่สูง กว่าของบุคคลนั้น ซึ่งอาจจะระบุโดยตัวบุคคลเองหรือระบุโดยหน่วยงาน หรือสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการให้สิทธิเสรีภาพ ความเท่าเทียมกันทางการศึกษาของประชาชนชาวไทย
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหากรณี การมีข้อห้ามของมหาเถรสมาคม กรณี ห้ามภิกษุ สามเณรศึกษาต่อในระดับชั้นเนติบัณฑิตยสภา
3. เพื่อศึกษาหาแนวทางการปรับปรุงแก้ไขปัญหาข้อห้ามของมหาเถรสมาคม เพื่อให้ภิกษุสามเณรได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับชั้นเนติบัณฑิตเพื่อเปิดโอกาสให้มีความเท่าเทียมกันทางการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) ตำราหนังสือบทความวิชาการทั้งของต่างประเทศและในประเทศเกี่ยวกับหลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - Depth Interview) กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในวงการการศึกษานักวิชาการพระภิกษุสามเณรจำนวน 5 คน

ผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 คำพิพากษาของศาลปกครองกลางที่ 349/2556 โดยอาศัยคำสั่งของมหาเถรสมาคม กรณีห้ามภิกษุสามเณรศึกษาต่อในระดับ เนติบัณฑิตไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

ผลการวิจัยพบว่าคำพิพากษาของศาลปกครองกลาง ไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย การที่ศาลปกครองอาศัยข้อห้ามการศึกษาต่อระดับเนติบัณฑิต ซึ่งในข้อห้ามตามคำสั่งนั้นไม่ระบุอย่างชัดเจนว่า “ห้ามภิกษุ สงฆ์ศึกษาต่อเนติบัณฑิต” ต้องถือว่า การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ トラบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นนั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น โดยการศึกษาวิชากฎหมายในระดับเนติบัณฑิตย่อมเป็นการศึกษาในศาสตร์ของกฎหมาย เพื่อให้เกิดความลึกซึ้งในสาขาวิชา มิได้เป็นผลกระทบหรือไม่อาจพิจารณาได้ว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายในประการใด ซึ่งหลักการแนวคิดคือหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ กฎหมายใดจะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญมิได้กรณีขัดหรือแย้งจะเป็นโมฆะ หลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคและเมื่อพิจารณา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 ในเรื่อง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกันถือเป็นหลักสำคัญในการจำกัดอำนาจรัฐ (Constitutionalism) ประกอบกับคำว่า หลักนิติธรรม ซึ่งหมายถึง กฎหมายที่จะทำให้หลักนิติธรรม ปรากฏเป็นจริงได้ต้องมีลักษณะประกอบด้วย กฎหมาย(คำสั่งมหาเถรสมาคม) ต้องได้รับการตราขึ้นโดยมีข้อความที่ชัดเจน ซึ่งคำสั่งที่ปรากฏมิได้ระบุข้อความในการห้ามภิกษุ สามเณรในการศึกษาเนติบัณฑิต และยังพิจารณาได้ว่า ข้อความที่มีการตีความของกรมศาสนาในการห้ามการศึกษาต่อเนติบัณฑิตมีข้อความที่ขัดแย้งกันเอง กล่าวคือ การศึกษาในระดับอุดมศึกษาทุกปริญญามีการศึกษาปะปนกันทั้งชายและหญิงจนเป็นที่ประจักษ์ แนวคิดดังกล่าวไม่เป็นไปตามยุคสมัยประการสำคัญของหลักนิติธรรม กฎหมายต้องมีความมั่นคงตามสมควรแต่ก็ต้องเปิดโอกาสให้แก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ (ญาณวัฒน์ พลอยเทศ, 2563)

เมื่อพิจารณาหลักสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ด้านการศึกษา พบว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมที่บุคคลสามารถที่จะมีหรือทำอะไรก็ได้ที่มีกฎหมายรองรับ พิจารณาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มิได้มีข้อห้ามเกี่ยวกับสถานะของบุคคลที่เป็นภิกษุ สามเณร อีกทั้งสิทธิดังกล่าวมิได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อศาสนาการกระทำดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่ต้องห้าม (บรรเจิด สิงคนดี, 2562) ในเรื่องของการศึกษาถือเป็นสิทธิของบุคคลที่จะทำการศึกษาค้นคว้าความรู้เพื่อเพิ่มเติมความสามารถหรือเพื่อพัฒนาตนเองให้มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องของความเสมอภาค (Equality) และ ไม่เสมอภาค (In Equality) เป็นแนวความคิดที่มีความสำคัญทางสังคมโดยความเสมอภาคที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นพลเมืองของรัฐเดียวกัน (Equality of Citizenship) ความเสมอภาคทางโอกาส (Equality of Opportunity) ที่จะได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน ความเสมอภาคระหว่าง

บุคคล (Equality of persons) เช่นในเรื่องสถานะของบุคคลเชื้อชาติ ภาษา เป็นต้น เรื่องหลักความเสมอภาคอาจพิจารณาได้จากนโยบายของรัฐบาลในการบัญญัติกฎหมายยังคงมุ่งเน้นในเรื่องของความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญบุคคลทุกคนควรที่จะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานบุคคลทุกคนมีทางเลือกที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้มากที่สุดเพื่อเป็นการพัฒนาตนเอง ไม่ควรมีข้อจำกัดใดๆที่จะทำให้ทางเลือกในการได้รับการศึกษาลดลง (พระครูปลัดสามารณ รัตนพลเสน, 2554)

หลักการใช้ดุลยพินิจของฝ่ายปกครอง คือ อำนาจที่กฎหมาย บัญญัติให้ฝ่ายปกครองสามารถเลือกตัดสินใจที่จะกระทำการได้หลายอย่างเพื่อให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในแต่ละกรณีและบรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย (วนิดา แสงสารพันธ์, 2560) แต่กฎหมายที่มีนั้นไม่ได้บัญญัติไว้อย่างแน่ชัดว่าให้ฝ่ายปกครองต้องดำเนินการอย่างไร เมื่อนั้นฝ่ายปกครองย่อมมีอำนาจในการใช้ ดุลยพินิจ และวินิจฉัยซึ่งฝ่ายปกครองจะต้องวินิจฉัยเองว่าในกรณีเช่นนั้น กฎหมายให้ฝ่ายปกครองมีอำนาจดุลยพินิจหรือไม่ และ ดุลยพินิจตัดสินใจที่ฝ่ายปกครองจะกำหนดหรือเลือกใช้มาตรการใดแต่อำนาจดุลยพินิจ มิใช่ อำนาจอันสมบูรณ์ แต่เป็นเพียงความสามารถของฝ่ายปกครองที่จะเลือกออกคำสั่ง หรือ เลือกมาตรการใดมาตรการหนึ่งในหลายๆมาตรการที่กฎหมายนั้นให้อำนาจกระทำได้ทั้งนี้โดยต้องคำนึงว่าสมควรจะออกคำสั่งใด หรือ สมควรจะใช้มาตรการใดจึงจะสามารถตอบสนองความต้องการแก่ประโยชน์มหาชนที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดีที่สุด (บรรเจิด สิงคนตติ, 2562) การที่ศาลปกครองอาศัยคำสั่งและข้อหาหรือ จึงถือว่าเป็นการใช้ดุลยพินิจที่ไม่สอดคล้องกับหลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ประเด็นที่ 2 การตีความคำพิพากษาของศาลปกครองกลางที่ 349/2556 ไม่เป็นไปตามหลักเสรีภาพทางการศึกษาและไม่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาต่อเนติบัณฑิตสภาเป็นไปตามหลัก ทฤษฎีความต้องการของภิกษุ สามเณรต่อการศึกษา อาศัยแนวคิดทฤษฎีความต้องการของ มาส โลว์ คือแต่ละขั้นตอนของความต้องการจะต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิตของบุคคลและมีอยู่ตลอดไปและบุคคลจะต้องได้รับการตอบสนองในขั้นนั้นหรือขั้นต่ำกว่าเสียก่อน เขาจึงจะเกิดความต้องการในขั้นสูงขึ้นไปและบุคคลอาจจะไม่เกิดความต้องการ และ มัลกัม โนลส์ (Malcolm Knowles) ศึกษาว่าความต้องการทางการศึกษา คือสิ่งที่บุคคลควรจะเรียนรู้เพื่อ พัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาหน่วยงาน หรือเพื่อพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น (Knowles, 1970, p. 26) นอกจากนี้การจัดการศึกษาให้กับพระสงฆ์ในประเทศไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตโดยเฉพาะในเรื่อง การเรียนปะปนระหว่างชายหญิง ในยุคปัจจุบันสถาบันระดับอุดมศึกษาที่ปรากฏการศึกษาปะปนกันของภิกษุสงฆ์ทั้งชายและหญิง อันเป็นที่ประจักษ์ ส่งผลถึงแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อประกอบ “วิชาชีพ” (คำอธิบายข้อบังคับของสภาวิชาชีพ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อยกระดับความสำคัญของการวิจัยค้นคว้า การสร้างองค์ความรู้ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก

จากมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาของพระภิกษุและสามเณรในต่างประเทศ ประเทศอินเดีย ไม่มีข้อจำกัดสำหรับนักบวชในศาสนาที่จะศึกษาด้านกฎหมาย มีการควบคุมโดย Bar Council Of India ซึ่งเป็นหน่วยงานตามกฎหมายที่จัดตั้งขึ้นภายใต้ มาตรา 4 ของ Advocates Act 1961 สถาบันใดๆที่ให้การศึกษาด้านกฎหมายในอินเดียจะต้องได้รับการอนุมัติจาก Bar Council Of India และใน ประเทศญี่ปุ่น กฎหมายการศึกษาของญี่ปุ่น พ.ศ.2490 (The Fundamental Law of Education) ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาตามอัธยาศัยของตนเท่าเทียมกันทุกคน โดย การศึกษาจะต้องจัดเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลให้มีความสมบูรณ์อย่างเต็มที่ทั้งทางร่างกายและ จิตใจ ยึดหลักเสรีภาพทางการศึกษา มุ่งพัฒนาการศึกษาตลอดชีวิตทั้งในและนอกระบบโรงเรียนสร้าง วัฒนธรรมแห่งการ ช่วยเหลือเกื้อกูลเคารพในเสรีภาพทางการศึกษาของกันและกัน ประการสำคัญ ระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นยึดหลักความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ให้โอกาสได้รับ การศึกษาตามอัธยาศัยของตน

ผลการวิจัยภาคสนาม

ผลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิรวมถึงภิกษุที่ได้ทำ การสัมภาษณ์มีความคิดเห็นที่สอดคล้องต้องกันว่า คำสั่งของมหาเถรสมาคมในการห้ามภิกษุสามเณร ไม่ให้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในระดับที่สูงขึ้นเป็นการขัดแย้งต่อหลักเกณฑ์ในเรื่องของสิทธิเสรี ภาพรวมทั้งเรื่องของความเสมอภาคทางการศึกษา สรุปได้ว่าคำสั่งของมหาเถรสมาคมฯ และคำ พิพากษาศาลปกครอง ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิเสรีภาพและหลักความเสมอภาคทางการศึกษา ผู้ให้ การสัมภาษณ์มีข้อคิดเห็นที่ตรงว่า ไม่ควรมีข้อจำกัดในการศึกษาต่อเนติบัณฑิตยสภา

สรุปและอภิปรายผล

ประเด็นที่ 1 คำพิพากษาของศาลปกครองกลางที่ 349/2556 โดยอาศัยคำสั่งของมหาเถร สมาคม กรณีห้ามภิกษุสามเณรศึกษาต่อในระดับเนติบัณฑิตไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

ผลการวิจัยว่า หากจะมองทางด้านความเหมาะสมเพื่อไม่ให้พระภิกษุสามเณรเรียนวิชาชีพ ปะปนกับคฤหัสถ์ชายหญิง อันเป็นการไม่เหมาะสม เพราะภิกษุสามเณรต้องดำรงตนอยู่ในกรอบ ศีลธรรมมีหน้าที่ในการสืบทอด พุทธศาสนาอันเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนชาวพุทธ แต่ การศึกษาต่อในระดับชั้นเนติบัณฑิตก็ได้บังคับให้ผู้เรียนต้องเข้ารับฟังการบรรยายร่วมกันกับผู้อื่น เสมอไป แต่สามารถศึกษาหาความรู้จากการอ่านหนังสือ หรือแม้แต่ดูถ่ายทอดสดการบรรยายจากเนติ บัณฑิตสภาที่ย่อมได้รวมถึงการเปิดโอกาสให้ภิกษุสามเณรได้ศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญา เอก การที่ศาลปกครองกลางมีคำพิพากษาห้ามภิกษุ สามเณร ศึกษาต่อเนติบัณฑิตยสภา ผู้วิจัยเห็น ว่าขาดการพิจารณาหลักรัฐธรรมนูญในหลายมิติ เพียงแต่อ้างถึงข้อห้ามที่องค์กรสงฆ์ตราขึ้นย่อมไม่ สอดคล้องกับหลักการตามรัฐธรรมนูญที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมาแล้ว

ตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลปกครองที่ระบุว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ให้อำนาจออกกฎหมายจำกัดสิทธิของพลเมืองในชาติได้ตามความเหมาะสมอันเนื่องมาจากฐานะ อาชีพประเภทที่มีเหตุพิเศษ ทั้งนี้เพื่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีเหมาะสมกับสถานะของผู้อยู่ใน วิชาชีพนั้นๆ ในฐานะเป็นข้าราชการก็ต้องมีกฎระเบียบเกี่ยวกับวินัยเพื่อควบคุมความประพฤติของ ข้าราชการแตกต่างจากประชาชนทั่วไป กรณีพระสงฆ์ก็เป็นพลเมืองอีกกลุ่มหนึ่งที่มีหน้าที่สืบทอด พระพุทธศาสนาต้องดำรงตนเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนชาวพุทธ ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีการ ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรมอย่างเคร่งครัดตามบทบัญญัติพระธรรมวินัยของพุทธ ศาสนาแตกต่างจากประชาชนชาวพุทธโดยทั่วไป มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้ เป็นไปโดยเรียบร้อย การควบคุมการส่งเสริมศาสนา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแพร่การ สาธารณูปการและ การสาธารณสงเคราะห์รักษาพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติ หน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายมีอำนาจออกข้อบังคับวางระเบียบคำสั่งมีมติออกประกาศ โดย ไม่ขัดแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยใช้บังคับได้ตาม มาตรา 15 ตรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 มหาเถรสมาคมพระภิกษุ สามเณรเรียนวิชา หรือสอบแข่งขันหรือสอบคัดเลือกอย่างคฤหัสถ์ พ.ศ. 2538 เพื่อให้เกิดความ เรียบร้อยในการประพฤติหรือปฏิบัติตนของภิกษุสามเณรไม่ได้เป็นการออกกฎกีดกันไม่ให้ภิกษุ สามเณรได้ศึกษาความรู้ด้านอื่น การมีศาลปกครองน่าจะเป็นองค์กรหลักในการควบคุมตรวจสอบ การ ใช้อำนาจทางปกครอง เพื่อมิให้องค์กรฝ่ายปกครองใช้อำนาจดุลยพินิจอย่างไม่เป็นธรรม กล่าวคือ มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรทางปกครองศาลปกครองควรมุ่งให้องค์กรฝ่ายปกครองใช้อำนาจดุลยพินิจ โดยพินิจพิเคราะห์ในข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับกรณีอย่างรอบคอบที่สุด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม เป็น ประโยชน์แก่มหาชน และชอบด้วยเหตุผล (ณัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์, 2558) ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้มีผล ผูกพันขององค์กรใช้อำนาจรัฐทุกประเภทและเป็นหลักที่ศาลใช้อ้างเป็นมาตรฐาน (Norm Of Reference) ในการตรวจสอบความเหมาะสมแก่กรณีเฉพาะ เรื่องของคำสั่งทางปกครองอันเป็นการ ตรวจสอบโดยพิเคราะห์ถึงถึง "คุณภาพ" ของคำสั่งทางปกครอง"หลักการใช้อำนาจดุลยพินิจของฝ่าย ปกครองจึงมีความสัมพันธ์กับหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองถือเป็นหลักการ พื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐฝ่ายปกครองกับเอกชนผู้อยู่ใต้อำนาจ ประกอบ หลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ผู้วิจัยเห็นว่าการให้ภิกษุ สามเณร ได้มีโอกาสศึกษาต่อเนติบัณฑิตย สภาเกิดผลในการเพิ่มพูนความรู้ การพัฒนาตนเองย่อมเป็นสิ่งที่ดีไม่ควรปิดกั้น ดังนั้นการพิจารณาแต่ เพียงว่าให้เป็นไปเพื่อความเหมาะสมของผู้อยู่ในสมณเพศ ที่ไม่ควรศึกษาปะปนกับคฤหัสถ์นำไปสู่การ ปฏิเสธไม่รับสมัครภิกษุสามเณรเข้าศึกษาเนติบัณฑิตเป็นไปตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กรณีเช่นนี้ย่อมขัดต่อหลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในเรื่องเสรีภาพขั้นพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ ด้วย ความเคารพต่อคำวินิจฉัยของศาลปกครอง ผู้วิจัยเห็นว่า คำวินิจฉัยดังกล่าวนี้อาจไม่สอดคล้องกับหลัก ความชอบของรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญปรากฏตาม มาตรา 4 ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า บุคคลมี

ความเสมอภาคและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาโดยทั่วไป หรือจะเป็นภิกษุสามเณรย่อมได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายเท่าเทียมกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาคำสั่งมหาเถรสมาคมประกอบแล้ว จะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ของคำสั่งระบุไว้ให้เห็นว่า การเรียนที่มีลักษณะซึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะต้องประกอบวิชาชีพเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อมิให้มีการปะปนกับประชาชนธรรมดาแต่ในกรณีการศึกษาเนติบัณฑิตเป็นการศึกษาองค์ความรู้ทางกฎหมายดุจดั่งเช่น การศึกษาในระดับปริญญาตรีทุกหลักสูตร นอกจากนี้คณะสงฆ์ยังมีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ที่เปิดการเรียนการสอนในทุกหลักสูตรและมีหลักสูตรนิติศาสตร์ที่มีการเรียนการสอนด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้การให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิมีความเข้าใจต่อหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ สิทธิเสรีภาพ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี โดยให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพทางการศึกษาต้องเป็นหลัก ส่วนข้อห้ามหรือข้อจำกัดสิทธิต้องเป็นข้อยกเว้นซึ่งจะกระทำในกรณีที่มีเหตุจำเป็นจริงๆ ในส่วนของภิกษุสามเณรที่ได้ทำการสัมภาษณ์มีความเห็นด้วยต่อหลักสิทธิเสรีภาพทางการศึกษา ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญแต่ในเรื่องของความเหมาะสม การที่มหาเถรสมาคมออกคำสั่งห้ามภิกษุสามเณรศึกษาต่อในระดับเนติบัณฑิต รวมทั้งตีความว่าการศึกษาในระดับเนติบัณฑิตเป็นการศึกษาด้านวิชาชีพเฉพาะเนื่องจากปัจจัยทางด้านความเหมาะสมในช่วงเวลานั้นแต่พระภิกษุที่ได้ให้สัมภาษณ์ก็มีแนวคิดที่อยากให้มีการเปลี่ยนแปลงคำสั่งของมหาเถรสมาคมให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปโดยอยากให้ความผ่อนคลายทางการจำกัดสิทธิทางการศึกษาเพื่อให้ภิกษุสามเณรมีทางเลือกในการศึกษาได้อย่างอิสระมากยิ่งขึ้น

ประเด็นที่ 2 การตีความตามคำพิพากษาของศาลปกครองกลางที่ 349/2556 ไม่เป็นไปตามหลักสิทธิเสรีภาพทางการศึกษา และไม่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาถือเป็นสิทธิเสรีภาพ การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยเลือกปฏิบัติจะกระทำมิได้ ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพทางการศึกษาของภิกษุสามเณร หลายประการด้วยข้อจำกัดอันเกี่ยวข้องด้วยความเหมาะสมของขนบธรรมเนียมประเพณีไทย วัฒนธรรมไทย แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันแนวคิดทางการศึกษาของพระสงฆ์ไทยเปลี่ยนแปลงไป กรณีศาลปกครองกลางได้มีคำพิพากษาเห็นชอบในประเด็นที่มหาเถรสมาคมออกคำสั่งห้ามมิให้ภิกษุสามเณร เรียนวิชาชีพหรือสอบแข่งขันอย่างคลุกคลี เพราะไม่ต้องการให้ภิกษุสามเณรเรียนปะปนกับคฤหัสถ์ชายหญิงอันจะเป็นการไม่เหมาะสมด้านประเพณีไทยแต่โบราณ และศาลปกครองกลางก็ได้วินิจฉัยไปในลักษณะว่า แม้จะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศซึ่งให้สิทธิเสรีภาพแก่บุคคลรวมทั้งด้านการศึกษา อีกทั้งมี พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ให้ความสำคัญและความเท่าเทียมกันทางการศึกษา แต่ศาลปกครองกลางวินิจฉัยแล้วมีความเห็นว่า การที่บุคคลทุกคนมีสิทธิตามกฎหมาย แต่มิได้หมายความว่าบุคคลทุกคนจะมีสิทธิเสรีภาพ โดยไม่จำกัดทุกเรื่อง ศาลปกครองกลางเห็นว่าภิกษุสามเณรมีหน้าที่ในการสืบทอดพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ต้องดำรงตนให้เป็นที่เคารพ ต้องศึกษาพระธรรมวินัยจึงเห็นว่าภิกษุสามเณรควรถูกจำกัดสิทธิทาง

การศึกษาตามที่มาเถรสมาคมออกคำสั่ง ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาของศาลปกครองกลางใน
ฐานะผู้วิจัยไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาดังกล่าว กล่าวคือ ตามกฎหมายดังกล่าวมิได้เป็นการห้ามภิกษุ
สามเณร ในการศึกษาต่อเนติบัณฑิต การตีความหมายของคำว่า คฤหัสถ์ ในคำสั่งเถรสมาคม ฯ
ซึ่งอาจเป็นการตีความโดยมิได้คำนึงถึงหลักเสรีภาพอย่างแท้จริง กล่าวคือ การจะพิจารณาควร
คำนึงถึงเจตนารมณ์ของคำสั่งดังกล่าวที่ปรากฏให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ว่ามุ่งเน้นไปในทาง "วิชาชีพ"
หมายถึง ต้องศึกษาเพื่อนำมาเป็นอาชีพ หากเป็นเช่นนั้นการศึกษาในระดับอุดมศึกษาย่อมไม่อาจ
กระทำได้ ดังจะเห็นได้จากการที่ภิกษุ สามเณรสามารถเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท หรือ
ปริญญาเอก จึงเป็นการปิดกั้นทางการศึกษาอันเป็นการขัดต่อหลักสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันภิกษุสามเณรสามารถศึกษาหาความรู้ในด้านต่างๆเพิ่มเติมได้เพราะการศึกษาในยุค
ปัจจุบันเปิดกว้าง และมีช่องทางในการศึกษามากมายและหลากหลายแม้จะบวชก็สามารถศึกษาหา
ความรู้ได้อย่างกว้างขวาง เพราะการศึกษาไม่มีที่สิ้นสุด สมควรที่จะแก้ไขคำสั่งของมหาเถรสมาคม
เพื่อให้เกิดความทันสมัยต่อโลกยุคปัจจุบันกล่าวโดยไม่ปิดกั้นทางการศึกษากับภิกษุ สามเณรใน
การศึกษาในระดับเนติบัณฑิต ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคทางการศึกษา
โดยควรแก้ไขบทบัญญัติของมหาเถรสมาคม อันเกี่ยวข้องกับการศึกษาของภิกษุสามเณร และ ควรให้
ภิกษุสามเณรได้รับโอกาสทางการศึกษาในด้านกฎหมายเพื่อประโยชน์ของคณะสงฆ์ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- Dujawan, K. (2016). Kotmāi kieokap sitthi seriḥphāp thāngkān suksā khōng phiksu
sāmmanēn. [Law on the rights and freedom of education of monks and
novices]. *Ubon Ratchathani Rajabhat Law Journal*, 15 (101), 34-38
- เขมรรัตน์ ดุจวรรณ. (2559). กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพทางการศึกษาของภิกษุสามเณร.
วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 15 (101), 34-38.
- Explanation of the Regulations of the Professional Council. (2018). Retrieved February
15, 2021) from https://acpro-std.tfac.or.th/uploads/files/IESBA_summary.pdf.
- คำอธิบายข้อบังคับของสภาวิชาชีพ. (2561). สืบค้น 15 กุมภาพันธ์ 2564, จาก https://acpro-std.tfac.or.th/uploads/files/IESBA_summary.pdf
- Jindasawat, N. (2015). Kān pokkhrōṅg khana song nai prathet Thai koṛanī suksā : maha
thēn samākhom [The Sangha Administration in Thailand: A Case Study of
Sangha Supreme Council]. (Independent Study of Master of Political
Science, Thammasat University).

- ณัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์. (2558). *การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา: มหาเถรสมาคม*. (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- Ploythes, Y. (2020). Problem of Scope in Exercising Rights and Liberty in Public Demonstrations and the Exercise of Administrative Authority in the Protection of the Interests of the Public by Legal Provisions in Thailand. *Southeast Bangkok Journal* , 6(1), 73-90.
- ญาณวัฒน์ พลอยเทศ. (2563). ปัญหาขอบเขตการใช้สิทธิเสรีภาพการชุมนุมสาธารณะและการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองในการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะตามบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทย. *วารสารวิชาการเซาธ์อีสท์บางกอก*, 6(1), 73-90.
- Rattanapolsaen, P. (2011). *Mātrakañ thāng kotmāi kīeokap kankhumkhroṅg sitthi serīphāp nai dañ kānsuksā khoṅg phra phiksu læ sāmmanēn*. [Legal measures Concerning the Projection of the rights and Freedoms in the Education of monks and novices]. (Master's Thesis, Graduate School Sripatum University Chonburi Campus).
- พระครูปลัดสามารถ รัตนพลเสน (2554). *มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในด้านการศึกษาของพระภิกษุและสามเณร*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี).
- Singhanati, B. (2019). *Lak phūnthān khoṅg sitthi serīphāp læ saksī khwāmpen manut (6th edition)*. [Fundamentals of Rights, Liberties and Human Dignity (6th edition)]. Bangkok: Winyuchon Publishing House.
- บรรเจิด สิงคนดี. (2562). *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- Sangsaraphan, W. (2017). *Lak kotmāi pokkhroṅg læ withī padibat ratchakañ thāng pokkhroṅg*. [Administrative Law and Administrative Procedures]. Bangkok: Winyuchon Publishing House.
- วนิดา แสงสารพันธ์. (2560). *หลักกฎหมายปกครองและวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- The Bar Council of India. (1975). *The Bar Council of India Rules*. Retrieved from <http://www.barcouncilofindia.org/about/about-the-bar-council-of-india/>.